

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Ehdotus Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi euron ja muiden valuuttojen suojelusta väärentämiseltä rikosoikeuden keinoin ja neuvoston puitepäättökseen 2000/383/YOS korvaamisesta”

COM(2013) 42 final – 2013/0023 (COD)

(2013/C 271/07)

Yleisesittelijä: **Edouard DE LAMAZE**

Neuvosto päätti 20. helmikuuta 2013 ja Euroopan parlamentti 12. maaliskuuta 2013 Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 304 artiklan nojalla pyytää Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon aiheesta

Ehdotus – Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi euron ja muiden valuuttojen suojelusta väärentämiseltä rikosoikeuden keinoin ja neuvoston puitepäättökseen 2000/383/YOS korvaamisesta

COM(2013) 42 final – 2013/0023 (COD).

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean työvaliokunta päätti 19. maaliskuuta 2013 antaa asian valmistelun ”talous- ja rahaliitto, taloudellinen ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus” -erityisjaoston tehtäväksi.

Asian kiireellisyys vuoksi Euroopan talous- ja sosiaalikomitea nimesi 22.–23. toukokuuta 2013 pitämässään 490. täysistunnossa (toukokuun 23. päivän kokouksessa) Edouard DE LAMAZEN yleisesittelijäksi ja hyväksyi seuraavan lausunnon. Äänestyksessä annettiin 130 ääntä puolesta ja 1 vastaan 3:n pidättyessä äänestämästä.

1. Päätelmät ja suositukset

1.1 ETSK ei ole samaa mieltä argumenteista, joita komissio esittää tarkasteltavana olevan ehdotuksen perustelemiseksi. Ei ole olemassa tieteellistä näyttöä siitä, että erot rahan väärentämisestä määrättävissä seuraamuksissa johtaisivat ilmiöön, jossa väärentäjät harjoittavat oikeuspaikkakeinottelua (*forum shopping*). Tästä syystä komitea ei pidä täysin perusteltuna sitä, että vuonna 2000 annettua puitepäättöstä tarkistetaan asettamalla EU:n laajuinen vähimmäisrangaistus, jonka pelotevaikutus on komitean mielestä kiistanalainen.

1.2 ETSK huomauttaa, että direktiiviehdotuksessa vahvistetaan vähimmäissääntöjen varjolla todellisuudessa varsin kattava seuraamusvalikoima väärentämisen torjumiseksi ja mennään näin pidemmälle kuin mitä EU:n toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT) 83 artiklan 1 kohdassa sallitaan, varsinkin kun otetaan huomioon, että ehdotuksessa on kyse myös lainkäyttövalasta ja menettelystä.

1.3 Komitea pohtii tällaisen rangaistuslähestymistavan tarpeellisuutta ja katsoo vaarana olevan, että se luonteensa mukaisesti rajoittaa perusoikeuksia ja -vapauksia. Samalla komitea pelkää, ettei sen tehokkuutta voida taata, sillä huolimatta vähimmäisseuraamuksen vahvistamisesta rangaistusta tulkitaan jatkossakin eri tavoin jäsenvaltioiden oikeusperinteiden mukaan ja tuomioistuimen harkintavallan pohjalta.

1.4 Yleisesti ETSK pitää valitettavana, ettei direktiiviehdotuksessa oteta riittävästi huomioon – vaikka SEUTin 82 artiklan 2 kohdassa niin vaaditaan – oikeusperinteiden ja -järjestelmien eroja etenkin sen suhteen, miten direktiivin säännökset vaikuttavat yksilönoikeuksiin ja -vapauksiin.

1.5 ETSK Euroopan kansalaisyhteiskuntaa edustavana toimijana kehottaa kiinnittämään huomiota siihen, että rikoksiin syyllistyneet saattavat olla alun perin hyväuskoisia kansalaisia, jotka saatuaan tietämättään väärennettyä rahaa yrittävät päästä siitä eroon. ETSK korostaa vaarana olevan, että tällaisiin henkilöihin kohdistetaan suhteettomia toimenpiteitä, jolloin uhreista tulee ”rikollisia” vastoin tahtoaan, ja katsoo, että teon taustalla oleva aikomus on ensisijaisen tärkeä huomioon otettava seikka, mitä direktiiviehdotuksen johdanto-osassa ei tuoda riittävästi esiin.

1.6 ETSK on huolissaan siitä, ettei direktiiviehdotuksessa vahvisteta menettelyn yhteydessä vastaavaa asteikkoa kuin rikoksen vakavuuteen perustuvaa rikosta tutkivien yksiköiden käyttämille keinoille seuraamusten määrittelyn yhteydessä. Komitea katsoo tarpeelliseksi tämentää direktiiviehdotuksessa, että järjestäytyneen rikollisuuden tutkinnassa käytettäviä keinoja voidaan käyttää vain kaikkien vakavimpia rikoksia tutkittaessa.

2. Ehdotuksen sisältö

2.1 Tarkasteltavana oleva direktiiviehdotus vahvistaa nykyistä kehystä, jonka tarkoituksena on rangaista euron ja muiden valuuttojen väärentämisestä rikosoikeuden keinoin. Direktiiviehdotus täydentää vuonna 1929 tehdyn Geneven yleissopimuksen – jonka sopimuspuolia jäsenvaltioiden on ehdotuksen mukaan oltava – määräyksiä EU:n alueella ja korvaa neuvoston puitepäättökseen 2000/383/YOS, jota on muutettu vuonna 2001 annetulla päätöksellä (2001/881/YOS), lisäämällä siihen muutamia tärkeitä säännöksiä.

2.2 Tarkoituksena on erityisesti torjua oikeuspaikkakeinotellua (*forum shopping*), jota rikollisverkot käyttävät vaikutustutkimuksen mukaan strategianaan etsiessään vähiten ankaraa lainsäädäntöä. Ilmiön torjumiseksi ehdotuksessa vahvistetaan SEUTin 83 artiklan 1 kohdan nojalla yhteiseksi vähimmäisrangaistukseksi vähintään kuuden kuukauden vankeusrangaistus väärän rahan valmistamisesta ja levittämisestä (10 000 euron summasta alkaen). Valmistamisesta määrättäväksi enimmäisrangaistukseksi jo aiemmin asetettua vähintään kahdeksan vuoden vankeusrangaistusta sovelletaan vastaavasti nyt myös levittämiseen (5 000 euron summasta alkaen).

2.3 Jos rikos on tehty oikeushenkilön puolesta, oikeushenkilö voi rangaistuksena muun muassa menettää oikeuden julkisista varoista myönnettäviin etuisuuksiin tai tukiin tai se voidaan jopa purkaa.

2.4 Tarkasteltavana oleva ehdotus tiukentaa nykyistä kehystä myös prosessioikeuden alalla. Rikoksen tutkinnasta ja syytteenpanosta vastaavat yksiköt voivat käyttää järjestäytyneen rikollisuuden ja muiden vakavien rikosten torjunnassa käytettäviä tutkintakeinoja. Lisäksi oikeusviranomaiset veloitetaan toimittamaan prosessin kuluessa näytteitä takavarikoiduista väärennetyistä rahoista teknistä analyysia varten, jotta voidaan helpottaa muiden liikkeessä olevien väärennösten paljastamista.

2.5 Ehdotuksessa säädetään myös, että jokaisen sellaisen jäsenvaltion, jonka rahayksikkö on euro, on käytettävä yleistoimivaltaansa sellaisten Euroopan unionin ulkopuolella toteutettujen, euroon kohdistuvien rikosten yhteydessä, joiden tekijä on kyseisen jäsenvaltion alueella tai joihin liittyvät väärennetyt eurot löydetään kyseisestä jäsenvaltiosta.

3. Yleistä

3.1 ETSK myöntää, että euron väärentäminen yhä monimutkaisemmin ja pidemmälle kehitetyin keinoin on huolestuttava ilmiö, jonka tehokas torjuminen on tärkeää, mutta suhtautuu erittäin varauksellisesti niin tarkasteltavana olevan ehdotuksen sisältöön kun sen perustaankin.

3.2 Vaikutustutkimuksen tieteellinen näyttö on puutteellista, eikä ETSK tästä syystä ole vakuuttunut oikeuspaikkakeinotellua koskevasta argumentista, jota komissio käyttää perusteluna direktiiviehdotuksen antamiselle. ETSK:n mielestä ei ole lainkaan varmaa, että EU:n sisäiset erot rangaistusten tasossa selittäisivät väärentämisen yleistymisen tai että väärentäjät valitsisivat rikosentekopaikkansa ensisijaisesti kansallisen rikosoikeudellisen lainsäädännön perusteella. Myös muita aineellisia ja logistisia tekijöitä on otettava huomioon pyrittäessä löytämään syyt väärän rahan painatuspaikkojen sijainnille.

3.3 Myöskään väitteeseen, jonka mukaan EU:n sisäiset erot rangaistusten tasossa vaikeuttaisivat rajatylittävää lainvalvontaa ja oikeudellista yhteistyötä sekä tehokasta väärennösten torjuntaa kolmansissa maissa, ei liity yksityiskohtaista analyysia, joka tukisi sitä. ETSK pohtiikin, mitkä ovat tarkasteltavana olevan direktiiviehdotuksen antamisen perimmäiset syyt.

3.4 ETSK korostaa myös, että näiden argumenttien perusteella annetut säännökset luovat erityisen tiukan rangaistusjärjestelmän. Sen lisäksi, että direktiiviehdotuksessa määritellään erilaiset väärennysrikokset ja vahvistetaan vähimmäisrangaistukset ja levittämisrikoksen yhteydessä myös enimmäisrangaistus, siinä on kyse myös lainkäyttövalta- ja menettelytapa-asioista.

3.5 ETSK hämmästelee erityisesti viimeksi mainittuja lainkäyttövaltaan ja menettelyyn liittyviä säännöksiä, jotka menevät pidemmälle kuin mitä perusteluosassa ilmoitetaan ja SEUTin 83 artiklan 1 kohdassa sallitaan (sallittua on säätää ”rikosten ja seuraamusten määrittelyä koskevista vähimmäissäännöistä”). ETSK huomauttaa, että nämä säännökset, joissa säädetään poikkeuksellisten toimenpiteiden soveltamisesta, ovat rikosoikeudellisesti hyvin laajoja, sillä ne luovat euroon liittyviä väärennysrikoksia koskevan yleistoimivaltatapauksen, joka määritelmänsä mukaan poikkeaa yleisistä ratkaisuisista, ja mahdollistavat järjestäytyneen rikollisuuden tutkinnassa käytettäviin keinoihin turvautumisen.

3.6 ETSK:n mielestä viimeksi mainittu asia on kaikkein hankalin. Direktiiviehdotuksessa määriteltyjä rikoksia ei erotella mitenkään vakavuusasteen mukaan sen perustelemiseksi, että turvaututaan järjestäytyneen rikollisuuden tutkinnassa käytettäviin keinoihin. Tällaiseen säännökseen sisältyy vaara suhteellisuusperiaatteen vakavasta rikkomisesta ja perusoikeuksien loukkauksesta (1).

3.7 Hakoteille joutumisen välttämiseksi ETSK muistuttaa EU:n lainsäätäjää tarpeesta ottaa huomioon kaikkien jäsenvaltioiden uudemmat ja vanhemmat demokratiaperinteet ja yksilön oikeuksien kunnioittamiseen liittyvät arvot.

3.8 Yleisemmin ETSK muistuttaa, että EU:n laajuisen rikosoikeudellisen alueen rakentaminen edellyttää samanaikaisesti puolustautumisoikeuksien vahvistamista erityisesti Eurojustin ja Europolin yhteydessä, jotta vaatimus perussopimukseen kirjattujen perusoikeuksien kunnioittamisesta täyttyy (SEUTin 67 artiklan 1 kohta ja 83 artiklan 3 kohta).

(1) Kuten eurooppalaisen pidätysmääräyksen yhteydessä (ks. tästä aiheesta D. Rebut, *Droit pénal international*, Dalloz, coll. ”Précis”, 2012, n° 516, s. 311).

3.9 ETSK Euroopan kansalaisyhteiskuntaa edustavana toimijana kehottaa kiinnittämään huomiota siihen, että rikoksiin syyllistyneet saattavat olla alun perin hyväuskoisia kansalaisia, jotka saatuaan tietämättään väärennettyä rahaa yrittävät päästä siitä eroon. ETSK korostaa vaarana olevan, että tällaisiin henkilöihin kohdistetaan suhteettomia toimenpiteitä, jolloin uhreista tulee ”rikollisia” vastoin tahtoaan, ja katsoo, että teon taustalla oleva aikomus on ensisijaisen tärkeä huomioon otettava seikka, mitä direktiiviehdotuksen johdanto-osassa ei tuoda riittävästi esiin.

3.10 ETSK myöntää, että ehdotuksessa esitetty seuraamusten asteikko, joka perustuu takavarikoituun summaan (erityisesti 5 artiklan 2 kohta), mahdollistaa osittain tällaisten tapausten huomioon ottamisen. Siitä huolimatta direktiiviehdotukseen sisältyy yksilönvapauksien vakavan loukkaamisen vaara. Ehdotuksessa ei oteta huomioon EU:n eri oikeusperinteiden ja -järjestelmien eroja ja etenkin inkvisitorisen tutkintamenetelmän erityispiirteitä, joiden mukaan syytetty – myös alaikäinen rikosten tekijä – voi olla poliisin pidättämänä suhteellisen pitkän ajan ennen tuomioistuinkäsittelyä.

4. Erityistä

4.1 ETSK pohtii, onko oikeuspaikkakeinotellun ratkaisuksi ehdotuksessa tarjottu pääasiallinen toimenpide eli säännös

kuuden kuukauden vähimmäisvankeusrangaistuksen asettamisesta (ehdotuksen 5 artiklan 4 kohta) tarpeellinen, sillä direktiivissä – joka määritelmänsä mukaan on osoitettu lainsäätäjälle eikä tuomioistuimelle – ei voida velvoittaa, että rangaistus tosiasiallisesti määrätään. ETSK on tässä yhteydessä tyytyväinen, että perusteluosassa muistutetaan yksilöllisesti mukautettavan seuraamuksen periaatteesta, jonka Euroopan unionin tuomioistuin on vahvistanut, ja tuomioistuimen vapaan harkintavallan periaatteesta.

4.2 ETSK toteaa lisäksi, että vähimmäisrangaistussäännös, vaikkakaan se ei ole sitova, on vastoin eräiden jäsenvaltioiden oikeusperinnettä, jonka mukaan vähimmäisrangaistusta ei ole asetettu muutoin kuin tapauksissa, joissa sen määrääminen on pakollista.

4.3 Muutetaan ehdotuksen 9 artiklaa seuraavasti: ”Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 3 ja 4 artiklassa tarkoitettuja kaikkein vakavimpia väärennysrikoksia tutkivilla tai niihin liittyvistä syytetoimista vastaavilla henkilöillä, yksiköillä ja muilla tahoilla on käytettävissä tehokkaat, esimerkiksi järjestäytyneen rikollisuuden tai muiden vakavien rikosten tutkinnassa käytettävät keinot.”

Bryssel 23. toukokuuta 2013

*Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja*
Henri MALOSSE